

Prófétaszerep vállalása Babits költészetében

Babits költészetének áttekintése: A 20. század első felében megjelenő modern irodalmi irányzatnak a lírában Ady mellett kiemelkedő képviselője volt **Babits Mihály** is. A magyar költészetbe viszont másképp hozott újat, mint kortársa. Kezdetben kedvtelésből írogatott, tehetségére barátai hívták csak fel a figyelmét. Élete második felében az egyre nagyobb nyilvánosság egyre inkább **nyomasztotta**. Elkedvetlenítették a személyét és költészetét ért kisebb-nagyobb irodalmi harcok és botrányok, de ami a legjobban nyomasztotta, az a tehetségében való állandó kételkedése volt. **Távol állt tőle a profétaszerep**. Idegenkedett attól, hogy a társadalom elé kiálljon és vállalja a közszereplést. Babits tudós költő, „**poeta doctus**” szeretett volna lenni, aki olyan témákkal foglalkozik, amelyekkel szerinté egy művésznak foglalkoznia kell. Ezekben a versekben szembeszállt a tömegízléssel, az **értő olvasóhoz** kívánt szólni. A soha meg nem elégedést, a mindenség megismerését tűzte ki célul. A **l’art pour l’art irányzat**, a szubjektív nézőpont költészete első időszakára volt jellemző. Ez a gondolkodásmód legerősebben *A lírikus epilógja* című versében tűnik fel. Ebben a vallomásszerű, énközpontú, filozofikus témát boncolgató szonettben felfedezi, hogy önmagába van zárva, és nem tud saját korlátai közül kitörni.

Az egyetlen kitörési kísérlet a **vágyakozás**, de ennek csalfasága és hamissága megakadályozza a lírai ént célja elérésében. **Saját maga kíván versének középpontjában állni**, mintha a megismerő és megismerendő ugyanaz lenne.

Az **első világháború kitörésének** híre viszont kikényszerítette a politikai küzdelmek színterére. **Tiltakozott az értelmetlen vérontás ellen**. A *Játszottam a kezével* című vers gondolatáért, miszerint egy nő kisujjáért többre lenne képes, mint több királyért, hazafiatlansággal vádolták meg. A *Húsvét előtt*, majd a *Fortissimo* című versei is nyílt **háborúellenes gondolatokat** tartalmaztak. A költő viszont a folyamatos zaklatások, a perbe fogása, nyugdíjától való megfosztása és az íróársaságokból való kiközösítése után kénytelen volt megfutamodni. Visszavonult a „kultúra őrtornyába”. Az **elzárkózás, elszigetelődés fogalomköre** még erősebb lett költészetében. A **sziget motívum** alapját A gazda bekeríti házát című költeménye mutatja be.

A **Cigány a siralomházban**: Babits irodalmi szempontból volt inkább aktív. A világháború utáni forradalmak alatt vitatható a politikai aktivitása. Nem remélt a forradalmaktól javulást, inkább a **szellem erejében hitt**. Trianon után a nemzeti tragédia és az újabb világkatasztrófa látomása elkomorította hangulatát. Ekkortól kezdett rájönni, hogy a

költő nem vonhatja ki magát az eseményekből. A 20-as évektől írásaiban fokozatosan előtérbe került a **prófétaszerep**, mely a betegsége miatti halálélményhez is szorosan köthető. A *Cigány a siralomházban* című versben már megjelenik a **közösség, a „mi” fogalma**. Az első három versszak számot ad eddigi életéről. A távoli múlt a klasszicista, könnyed hangvétellű műveit jelenti. A közeli múlt, pedig a háborúellenes impresszionista és expresszionista verseket. Ezeket párhuzam köti össze, mivel ekkor még fenségesnek találta a költészetet. A jelen mindennek ellentéte, a kezdeti könnyedség, harsányság eltűnt verseiből, komor hangulatot áraszt. A gondolatok a következő részben a közösség fogalmára terelődnek, már nem önmagáról ír. A szegény, kisemmizett emberek számára már az öngyilkosság is megoldásként kerül elő. **A műfaj ars poetica.** Ebben a szomorú világban elutasítja a könnyed költészetet. A költő a cigány alakjával azonosul, a versei épp oly riadtan muzsikálnak, mint a cigány a siralomházban.

Jónás könyve: Babitsnak a Jónás könyve volt az a műve, melyet kifejezetten a prófétaszerep vállalása miatt írt 1937 és 1938 között. **Politikai háttérét** az Anschluss adja, vagyis Ausztria lerohanása. A magyar politika is közeledett az egyre agresszívvá váló Németország felé. Mindezen események és **gégeműtété sarkallták arra**, hogy elszánja magát a mű megírására. Műfaját többféle szempont alapján meghatározhatjuk. Lehet **ars poetica, elbeszélő költemény, szellemi önéletrajz, példázat, vagy parafrázis** is, hiszen egy bibliai történet sajátos átdolgozása. Jónás feladata azonos a költői feladattal, így mintha saját életét is végigtekintené. **A költemény négy részből áll.** Az **elsőben** Jónás elmenekül a feladata elől, mellyel az Úr bízta meg, és hajóra száll. A **második rész** a cethal gyomrában töltött három napról szól. Jónás szemrehányást tesz az Úrnak, de végül belenyugszik a feladatába. A **harmadik egységben** elmegy Ninivébe prédikálni, de csak kinevetik és kicsúfolják. Megátkozza a várost. Az **utolsó rész** a tőkefa alatt zajlik, Jónás a város pusztulására vár 40 napig, de nem történik semmi, ezért elárulva érzi magát. Isten és Jónás közötti dialógus magyarázza el, hogy mégis voltak, akik hallgattak a vátesz beszédére, és Isten ezért kegyelmezett meg a város népének. Az Úr érvelése szerint Ninive városának pusztulása Istent is legalább annyira lesújtaná, akárcsak Jónást a tőke elszáradása, melyért nem munkálkodott és mégis oly kedves volt neki. **Sok eltérés található az Ószövetségben leírtakhoz képest.** Például a Bibliában Jónás maga kéri, hogy vessék a tengerbe, Ninive népe, pedig megtér, itt viszont kinevetik. Babits sokkal részletesebben mesél el bizonyos eseményeket, mint a Biblia (vihar, bálna). Jónás története példázat, hogy a bibliai történetek a XX. századi olvasókhoz szóló erkölcsi tanúságot is hordozhatnak. Babits önkritikáját is megfogalmazza, mely egyben új ars poeticája is: a prófétaszerepet vállalni kell, a költő nem hallgathat, ki kell

mondania az igazságot. Fontos tanulság, hogy lehet jogos az erkölcsi felháborodás a világ romlottsága miatt, de jogtalan a világ pusztulását követelni. **A költő kötelessége a tiltakozás,** de nincs joga ítélni. Babitsnak nehéz volt szembenéznie gyengeségeivel, félelmével és hiányosságával. Ezért művét **iróniával és groteszk humorral írta meg**, melyek nélkül csak nehezen tudott volna azonosulni Jónás alakjával. Jónás bemutatását a szóhasználat teszi ironikussá, különböző nyelvi rétegekből való szavak találhatók egy mondaton belül is, régies, ünnepélyes, szép és durva köznyelvi kifejezések. (Ilyenek: rühellé a prófétaságot; a fene vizen át; kiálts a keserves istenedhez; fogjátok és vigyétek ezt a zsidót; sós hús lett belőlem; szeme vérbeforgott; olyat bődült bozontos szája stb.)

1939-ben írta függelékként költeményéhez a Jónás imáját, mely közvetlen líraiságában talán megrendítőbb, mint maga az egész epikus remekmű. Költészetének megújulásáért, újjászületéséért könyörög ez az ima, a Gazdához, Istenhez intézett fohász. Két nagy mondatból áll a vers. Az első, hatsoros egységben a beteg költő még a régi szavak hűtlenségéről panaszkodik. A következő, egy lélegzetvételnyi hatalmas versmondat, mégis bizakodik. Bátran és nem bujkálva kíván megszólalni újra. A közeli halál tudata is sürgeti. Most már nem rest, hanem fáradhatatlan szolgaként követi az Isten parancsait, sugalmazását, egészen addig, amíg teheti. **Babits alkatánál és egyéniségénél fogva is idegenkedett attól, hogy a társadalom elé kiálljon**, és olyan költő legyen, aki a közösségért ír. Kissé gyáva, hiú ember volt, de mindezek ellenére mégis jeles egyéniség, hiszen gyengeségeit félre tudta tenni, és vállalni tudata a költő igazi feladatát, a próféta szerepét.